

VSIA "Latvijas Valsts ceļi"
Valdes priekšsēdētājam
Mārtiņam Lazdovskim

2023. gada 15. septembris

Nr. 15/23

Par dialoga produktivitāti nozares sadarbībā ar VSIA "Latvijas Valsts ceļi"

Godājamais kungs!

Biedrība „Latvijas Ceļu būvētājs”, turpmāk – Biedrība, apvieno 13 nozīmīgākos Latvijas ceļu un tiltu būvniecības nozares uzņēmumus. Biedrības biedru veikto darbu apjoms ceļu un tiltu būvniecības un rekonstrukcijas nozarē 2021.gadā pārsniedza pusmiljardu eiro. Nav šaubu, ka ceļu būve ir nozīmīga tautsaimniecības nozare, kur ne tikai tiek nodarbināts ievērojams skaits iedzīvotāju, bet ar kuru cieši saistītas arī virkne citu nozaru, piemēram, derīgo izrakteņu nozare un būvmateriālu ražošana.

Diemžēl pēdējo divu gadu laikā ceļu būves nozares uzņēmumu sadarbība būvniecības procesu organizācijā ar valsts SIA "Latvijas Valsts ceļi" (turpmāk – LVC) ir būtiski pasliktinājusies. Būdami pārliecināti, ka domstarpības partneru starpā vislabāk risināmas dialoga ceļā, Biedrība un atsevišķi tās biedri daudzkārt ir tikušies ar LVC valdi un darbiniekiem, tomēr risinājumi vairumam rosināto problēmjaudājumu, neskatoties uz it kā vienprātību pārrunās, izpaliek.

Biedrība, būdama pārliecināta, ka LVC Valde ir ieinteresēta nozares attīstībā, vēlas norādīt uz problēmjaudājumiem, kuru risinājumu ilgstoši nav izdevies panākt.

Par projektu kvalitāti un izpildes vadību

Nav noslēpums, ka ceļu būvniecība ir tehniski un praktiski komplicēts process, kur labi rezultāti tiek sasniegti pusēm darbojoties kompetenti, operatīvi un mērķtiecīgi. Praksē tas prasa ne tikai reālajiem apstākļiem atbilstošu plānošanu, kvalitatīva būvprojekta izstrādi, korektas iepirkuma procedūras, bet arī līguma izpildes plānošanu un visbeidzot, operatīvu un izlēmīgu jautājumu, kas neizbēgami rodas katrā būvobjektā, savlaicīgu risināšanu būvdarbu laikā. Tūlītēja, ātra lēmumu pieņemšana, mūsdiā, ir viena no svarīgākajām būvniecības procesa sastāvdaļām. Diemžēl nākas konstatēt, ka aizvien biežāk pat atbildes uz būvnieku iesniegumiem tiek sniegtas ar kavējumiem vai piemirstas.

Biedrība "Latvijas ceļu būvētājs"

Brīvības gatve 202 / Rīga / Latvija / LV-1039 / lcb@lcb.lv / www.lcb.lv

Reģ. Nr. 40008081902 / a/s "SEB Banka" / Konta numurs: LV05UNLA0050004359650 / Kods: UNLALV2X

Praktiski visos minētajos būvniecības procesa posmos Biedrības uzņēmumiem ir priekšlikumi procedūru uzlabošanai, kas tiek ignorēti. Sākot ar to, ka ir jāsaskaras ar nekvalitatīviem, faktiskajai situācijai būvobjektā neatbilstošiem būvprojektiem un darbu daudzumu sarakstiem, atbildību par to uzveļot ceļu būves uzņēmumiem, uz ko jau 2018.gadā LVC norādīja Valsts kontrole, kas Konkurences padomes tirgus uzraudzības ziņojumā par izpētes rezultātiem par VAS „Latvijas Valsts ceļi” sadarbību ar ceļu būves uzņēmumiem (saite <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/nepieciešams-uzlabot-vas-latvijas-valsts-celi-sadarbibu-ar-celu-buvniekiem-0>), kurā tika konstatēts, ka LVC, izmantojot savu būtisko ietekmi ceļu būvniecības un uzturēšanas tirgū, dažkārt nepamatoti pārnēs nesamērīgu atbildību uz būvdarbu veicējiem. Diemžēl jāsecina, ka LVC ne tikai nav ņēmusi vērā Konkurences padomes konstatēto, bet turpina padarīt līguma noteikumus nepamatoti komplicētākus. Sākot ar novēloti (vasaras vidū) izsludinātiem konkursiem, nosakot darbu izpildei ekonomiski nepamatotus, neadekvāti īsus termiņus, neuzticoties pašu atlasītiem LVC projektu vadītājiem, kuri līdz ar to kļūst ierobežoti operatīvi risināt praktiskus jautājumus būvobjektā, neņemot vērā iespējamo meteoroloģisko apstākļu (nokrišņi, nepiemērota temperatūra) ietekmi uz darbu norisi, pārvēršot šos projektu izpildes laika ierobežojumus par uzņēmēju sodīšanas un sodu piemērošanas instrumentu. Konkurences Padome 2018.g. šo LVC būtisko ietekmi pielīdzināja darbībām, "kas var būt līdzvērtīgas ekspluatējošai praksei konkurences tiesību izpratnē".

Praksē tas nozīmē, ka būvdarbi bieži ir jāveic pēc nekvalitatīva būvprojekta vai darbu daudzumu saraksta, neadekvāti īsos termiņos un nepiemērotos meteoroloģiskajos apstākļos, turklāt apgrūtinātas komunikācijas apstākļos ar darbu pasūtītāju. Neizlēmība labojot savas kļūdas, veicot/saskaņojot projekta grozījumus, noved pie nepieciešamības pagarināt darbu termiņus, ko pasūtītājs nevēlas darīt, tā vietā tiek uzsāktas debates par darbu apmaksu un sankcijām. Turklāt ir konstatēti gadījumi, kad LVC atsakās apmaksāt faktiski izbūvētos darbus (bieži vien būvprojekta neprecizitātes dēļ izbūvētie apjomi pārsniedz līgumā noteiktos apjomus), par ko, cik zināms Biedrībai, atsevišķi biedri gatavo prasības tiesai.

Biedrības ieskatā šī sarežģītā situācija ir risināma, ja vien pusēm ir spēja un vēlme kopīgi paraudzīties uz procesu sistēmiski, ieklausīties un sadzirdēt otras puses argumentus, un spēja kopīga mērķa vārdā rast kompromisu un risinājumu. Tas ļautu gan paātrināt darbu izpildi, gan izvairīties no nevajadzīgiem strīdiem un tiesvedībām.

Līgumu noteikumi

Būvnieki veic būvdarbus, pamatojoties uz līgumiem, kuri tiek slēgti atbilstoši publiskā iepirkuma procedūrai. Atbilstoši LVC praksei iepirkuma dokumentācijā iekļaujамie līguma noteikumi vienpusēji tiek pārskatīti reizi gadā. Biedrībai nav iebildumu pret šādu kārtību, ja pušu atbildības sadalījums proporcionāli mainītos. Diemžēl pēdējo gadu prakses analīze liecina, ka līguma noteikumi katru gadu kļūst skarbāki tikai pret būvnieku, arvien vairāk novirzot visus riskus un atbildību uz būvnieka pleciem, bet paplašinot LVC iespējas dažādu sankciju piemērošanai būvniekiem.

Būvniecības likuma 19. un turpmākie panti skaidri reglamentē atbildību būvniecībā. Atbilstoši minētajam, par būvprojekta saturu un atbilstību ir atbildīgi būvniecības ierosinātājs un būvprojekta izstrādātājs, bet būvnieka atbildība ir nodrošināt būves

atbildību būvprojektam un tajā ietvertajiem risinājumiem, kā arī atbildēt par būvdarbu kvalitāti un atbilstošu būvizstrādājumu un to iestrādes tehnoloģiju izmantošanu. Praksē tas nozīmē, ka būvnieks ir spiests strādāt ar tādu būvprojektu, kādu pasūtītājs iepirkuma rezultātā ir iegādājies. Nākas konstatēt, ka šo projektu un LVC bieži izmantoto "veicamo darbu daudzumu sarakstu" vienkāršākos objektos kvalitāte būtu uzlabojama, lai darbu gaitā nerastos nepieciešamība veikt grozījumus būvprojektā, kas prasa laiku un resursus to izstrādei un saskaņošanai, un, likumsakarīgi ietekmē darbu izpildes termiņus. Ja būvprojekta gadījumā iespējams runāt par projektētāja kā būvspeciālista atbildību, tad "darbu daudzumu", ko sastāda LVC speciālisti, gadījumos, rosinājumi tos precizēt, bieži vien tiek uztverti nevis kā rosinājums labot kļūdas, bet kā mēģinājums apdraudēt pasūtītāja suverēno varu.

Agresīva sankciju piemērošana

Ievērojot augstāk izklāstītos cēloņus, būvnieki bieži nonāk situācijās, kad LVC pret tiem piemēro sankcijas vai par darba izpildes termiņa kavējumu, vai par atsevišķu kvalitātes rādītāju neatbilstību normatīviem. Jāteic, ka LVC līgumiski ir nodrošinājies ar ārkārtīgi plašu sankciju loku, kā arī plašām iespējām šīs sankcijas piemērot attiecībā uz būvniekiem pēc saviem ieskatiem. Tas ir radījis situāciju, ka, pirmkārt, piemērojot sankcijas netiek izvērtēti visi tiesiskie un faktiskie apstākļi un netiek uzklauti būvnieku skaidrojumi. Otrkārt, šīs sankcijas netiek piemērotas vienveidīgi, t.i., vienādos apstākļos dažādiem būvniekiem tiek noteiktas dažādas sankcijas.

Biedrība norāda, ka tās biedri neiebilst pret līgumsodu vai citu līgumā paredzēto sankciju piemērošanu gadījumos, kad būvnieks ir pieļāvis līguma pārkāpumu un neattaisnoti nav izpildījis savas saistības vai, kad šāds pārkāpums ir radījis LVC kādas definējamās sekas. Šādos gadījumos taisnīga un samērīga sankciju piemērošana ir pamatota. Taču konkrēta veida/apmēra sankciju piemērošanai ir jābūt samērīgai. Taču pēdējā laikā uzņēmumiem rodas pamatotas bažas, ka LVC līgumā paredzētās sankcijas izmanto kā būvnieku iebiedēšanas elementu, bet līgumsodus – kā instrumentu LVC budžeta papildināšanai, kas ir nepieņemami.

Lai gan LVC ir izveidojis atsevišķu līgumsodu piemērošanas komisiju, taču, caurskatot šīs komisijas protokolus, ir redzams, ka tās darbība ir vien formāla un aprobežojas tikai ar faktu konstatēšanu, bez visu apstākļu vispusīga vērtējuma un būvnieka viedokļa uzklautāšanas. Juridiskā doktrīna šodien prasa vērtēt līgumsoda samērīgumu un taisnīgumu katrā konkrētā situācijā. Diemžēl LVC šāda prakse izpaliel. Bez pienācīga izvērtējuma kā un vai, piemēram, LVC noteiktā darba izpildes termiņa pagarinājums par x dienām rada finansiālas sekas pasūtītājam, vai atsevišķu kvalitātes rādītāju novirzes atstāj ietekmi uz būves ekspluatācijas īpašībām vai ilgmūžību. Taču LVC bieži vien izvēlas izdarīt spiedienu uz būvnieku ar maksimāli smagāko iespējamo sankciju piemērošanu, labi apzinoties, ka šādu sankciju piemērošana reti, kad ir samērīga un lietderīga.

Biedrība uzskata, ka būtu nopietni jāpaaugstinā katru gadu piemēroto līgumsodu par darbu izpildes termiņa kavējumiem prakse, līgumos būtu vēlami iestrādāt skaidrus un caurspīdīgus līgumu izpildes un neatbilstību novērtēšanas aspektus. Situācija, kad būvnieka peļņas daļa no līguma summas bieži ir mērāma viena vai dažu procentu robežās, bet sankcijas vai līgumsoda pieaugums dažu nedēļu laikā izsmeļ visu peļņu,

ilgtermiņā krietni mazina interesi vispār piedalīties LVC konkursos vai arī ierēķināt tāmē potenciālos līgumsodus.

Biedrībai ir zināms, ka arī attiecībā uz piemērotajiem līgumsodiem par darbu izpildes termiņa kavējumu, atsevišķi biedri patlaban gatavo dokumentus prasību celšanai tiesā.

Sarunās panākto vienošanos neizpilde

Biedrība un visi tās biedri ir pārliecināti, ka jebkura problēmsituācija vispirmām kārtām risināma visām pusēm sanākot kopā un diskusiju ceļā nonākot pie konsensusa. Taču jebkuram konsenssam ir jēga vienīgi tad, ja puses izpilda to, par ko ir panākta vienošanās. Diemžēl arī šeit sadarbībā ar LVC pēdējos gados ir vērojams regress. Visnotaļ pozitīvi vērtējamā vienošanās starp LVC un nozari par līgumcenas indeksāciju 2022.gadā, saistībā ar Krievijas – Ukrainas kara radītajiem ārkārtas apstākļiem būvuzstrādājumu pieejamības un būvuzmaksu pieauguma ziņā, ko LVC publiski pasniedza kā lielisku panākumu un teicama menedžmenta piemēru, no pasūtītāja puses tika pildīta tikai daļēji. Savukārt nozare šo lēmumu pieņēma, balstoties uz diskusijas laikā LVC valdes publiski (sanāksmes laikā) izteikto solījumu, ka būvniekiem netiks piemērots līgumsods par darba izpildes termiņa kavējumu tajos projektos, kur līguma izpilde sakrita ar kara laiku. Šo solījumu LVC vēlāk pārkāpa (proti, pēc tam, kad nozares uzņēmumi jau bija parakstījuši vienošanos par līgumcenas indeksāciju un atsākuši darbus), piemēroja gan līgumsodus par izpildes termiņa kavējumiem, gan arī lika šķēršļus to līgumu laušanai, kuru izpilde vēl nebija uzsākta, lai gan LVC solījums to nedarīt, tika pat publiski pausts plašsaziņas līdzekļos.

Cits piemērs. Šī gada pavasarī, pēc Biedrības iniciatīvas notika tikšanās ar LVC, lai diskutētu par atsevišķu līguma noteikumu piemērošanu 2023.gadā (piemēram, par darbu izpildes termiņu pagarinājumu meteoroloģisku apstākļu dēļ) un LVC izmantotā iepirkumu standartlīguma noteikumu grozījumiem turpmākajiem gadiem. Tikšanās laikā puses vienojās, ka LVC izstrādās vadlīnijas darbu izpildes termiņa pagarināšanai 2023.gadam un tiks veidota darba grupa līguma noteikumu pārskatīšanai turpmākajiem gadiem. Šo solījumu sausais atlikums uz šo dienu ir tāds, ka LVC teju pusotru mēnesi gatavoja vadlīnijas par kurām Biedrībai bija virkne iebildumu un kuras tālāk tā arī vairs netika apspriestas un virzītas standartlīgumu grozījumu izstrādei. 2024.g.būvniecības programmai LVC sludinātie iepirkumu konkursi notiek ar negrozītajiem standartlīgumiem.

Augstākminētais ir vispārinājumi, kas ir atvasināti no problēmsituācijām ar konkrētiem un identificējamiem projektiem. Neraugoties uz to, Biedrība ir pārliecināta, ka telpa sadarbībai un pamatotu argumentu uzklaušīšanai pastāv.

Prakse, kad LVC valde ir izvēlējusies sadarbību ar nozari balstīt nevis uz pušu līdztiesības, savstarpējās uzticēšanās un cieņas pamatiem, bet gan uz sava dominējošā stāvokļa izmantošanu, vienpusēju sadarbības noteikumu diktātu, kas maskēts zem formālu tikšanos, sarunu un PR plīvura, nav ilgtspējīga. Diemžēl arī apskatot relatīvi neseno publicēto Neauditēto starpperiodu finanšu pārskatu par 2023. gada 1. ceturksni (<https://lvceli.lv/par-lvc/darbibas-raditaji/gada-parskati/>), kurā LVC ir definējis galvenos uzdevumus 2023. gadā, nav atrodams pilnīgi nekas attiecībā uz augstāk

minētajiem problēmjasautājumiem. Minētais liecina, ka pastāv izpratnes deficīts par to, ka LVC un nozares panākumu ķīla ir darbs savstarpēji ieklausoties un sadarbojoties.

Secinājumi un ieteikumi.

1. Biedrība LCB uzskata, ka esošo daudzo nerezultatīvo sarunu vietā būtu lietderīgi izveidot pastāvīgi funkcionējošu LVC un Nozares darba grupu (līdzīgi kā Ceļu specifikāciju pilnveidošanai), kur sēdes un priekšlikumi tiktu protokolēti un to izpilde kontrolēta.

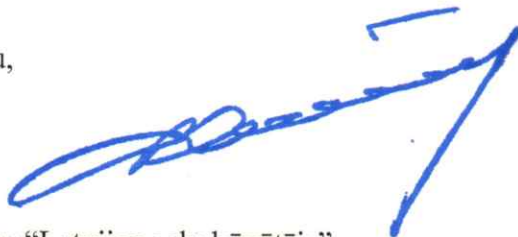
2. LVC ir īpaša atbildība par godīgas un vienlīdzīgas konkurences vides veidošanu Latvijas ceļu būvniecības tirgū. Konkurenci jebkurā tirgū veido gan cenas, gan izmaksu faktori, gan normatīvo prasību projektēšanai un būvniecībai vienveidīga piemērošana, gan kvalitātes un efektivitātes rādītāji. LVC rīcībā ir instrumenti, lai panāktu kvalitatīvu būvprojektu izstrādes procesu un tikai pamatotu "komplektu" iekļaušanu būvprojektos. LVC kā galvenajam, nozīmīgākajam un atbildīgākajam pasūtītājam būtu jāuzņemas lielāka atbildība ne tikai par darba uzdevuma projektētājiem definēšanu un būvprojekta atbilstību darba uzdevumam izvērtēšanu, bet arī par to, lai nozares uzņēmumiem-būvdarbu veicējiem būtu iespējams nodrošināt kvalitatīvu un savlaicīgu objektu izbūvi atbilstoši projektiem.

3. Biedrību, neraugoties uz to, ka visas Latvijā reģistrētās automašīnas brauc pa visiem ceļiem pēc vienotiem satiksmes noteikumiem, satrauc dažāda veida tiesiskais regulējums ceļu un tiltu būvniecības darbu kvalitātes prasībām. Ja LVC attiecībā uz saviem pasūtījumiem lieto vienotus kvalitātes un tehnisko risinājumu algoritmus, tad pašvaldību un komercsabiedrību gadījumos katra no viņām ir tiesīga izvēlēties tās prasības, kas tām patīk labāk.

Demisionējušajam Artura Krišjāņa Kariņa vadītajam Ministru kabinetam iecerēto darbību Deklarācijā ievērojama vieta bija atvēlēta ceļu būvniecībai un satiksmes infrastruktūras attīstībai. Biedrība cer, ka arī Evikas Siliņas veidotā valdība gūs Saeimas atbalstu un, nodrošinot pēctecību, turpinās infrastruktūras attīstības projektus. Biedrība apzinās, ka to realizācijai ir nepieciešama jauna motivējoša pieeja arī nozares sadarbībai ar pasūtītāju. Ja tā turpinās attīstīties pa lejupejošu spirāli, Biedrība saskata risku nākotnes attīstībai.

Biedrība uzskata, ka sadarbība starp LVC un nozares uzņēmumiem būtu pilnveidojama un attīstāma. Biedrība ar šo vēstuli vēlas vērst LVC uzmanību uz izveidojušos situāciju, un no savas puses apliecina, ka vienmēr ir atvērta jēgpilnai komunikācijai jebkādā formātā ar mērķi nodrošināt pasūtītāja un nozares konstruktīvu sadarbību.

Ar cieņu,

Biedrības "Latvijas ceļu būvētājs"
Valdes priekšsēdētājs
Andris Bērziņš